

ОНІМНИЙ ПРОСТІР ТВОРІВ СЕМЕНА ПАНЬКА

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1(45)

УДК 811.161. 2'373.2 423

DOI 10.24144/2663-6840/2021.1(45).262–267

Кравець Л. Онімний простір творів Семена Панька; кількість бібліографічних джерел – 5; мова українська.

Анотація. Онімний простір автобіографічних творів Семена Панька становить науковий інтерес з погляду вивчення ідіостилію митця, осмислення соціокультурного контексту його творчості, пізнання особливостей розвитку української лінгвокультури закарпатського краю. Мета статті – з'ясувати характерні ознаки онімного простору творів Семена Панька. Поставлена мета передбачала характеристику постаті митця та соціокультурного середовища, в якому він перебував; виокремлення основних груп онімів та виявлення їх специфіки.

З'ясовано, що онімний простір творів Семена Панька характеризується багатством і різноманітністю найменувань. Оскільки твори автобіографічні, то наявні оніми забезпечують достовірність викладу інформації, документальність. Усі власні назви реальні, не вигадані. Вони є своєрідними маркерами творчого і життєвого шляху автора. Найчисленніші групи ономастичної лексики утворюють топоніми й антропоніми, які також неоднорідні за складом і підлягають стратифікації. Серед топонімів помітно переважають ойконіми та гідроніми, а серед антропонімів – імена й прізвища пересічних людей. Топоніми виконують функцію хронотопів, тобто конкретизують координати художньо-документального часопростору. Тексти творів Семена Панька містять багато імен відомих митців, учених, політиків, духовних осіб, історичних постатей, що безумовно засвідчує ерудицію автора, характеризує коло його спілкування, а також оприявнює культурний простір Закарпаття міжвоєнного і повоєнного періодів, вияскравлює його зв'язки з російською і європейською культурами. Оніми в аналізованих текстах репрезентують українські, угорські та інші європейські культурно-історичні реалії, відбивають етнічну різноманітність краю та етнічну строкатість середовища, в якому перебував головний герой у різні періоди свого життя.

Виконане дослідження є лише першою спробою вивчення ономастичної лексики у творах Семена Панька. Результати аналізу показали перспективність подальших ономастичних студій в аспекті поглибленого вивчення топонімів та антропонімів, ужитих у творах Семена Панька.

Ключові слова: оніми, топоніми, ойконіми, гідроніми, антропоніми, текст.

Постановка проблеми. Вивчення онімного простору мови – неперервний і динамічний процес проникнення в глибини лінгвокультури етносу, розкриття особливостей її природи і закономірностей розвитку. Оніми вирізняють найменованій об'єкт з-поміж однорідних, індивідуалізують його. Водночас вони акумулюють етноспецифічну інформацію лінгвістичного й історичного характеру, зберігаючи її впродовж тривалого часу, тому постійно перебувають у фокусі уваги вчених та потребують спеціальних методів дослідження.

Оніми художніх текстів, уживання яких умовлене авторським задумом, можуть бути маркерами і реального, і уявного світу. Як органічна частина літературного тексту вони у взаємодії з іншими мовними одиницями формують зміст художньо-естетичного цілого, вияскравлюють ерудицію, креативність, оригінальність митця. Уведені в художній текст оніми набувають нових конотацій та реалізують значення, які істотно відрізняються від узвичаєних. Створені авторською уявою власні назви часто мають метафоричне або символічне значення, характеризуються експресивністю, образністю, вони увиразнюють зображуване, додають колориту, акцентуючи індивідуальні риси персонажів чи певні ознаки місця. Г. Лукаш зазначає: «Власна назва пов'язана з одиничним поняттям, але відкрита для різних семантичних процесів. В основі розвитку онімного значення лежить здатність понять трансформуватися, переходити одне в інше. Вторинне значення виникає тоді, коли ім'я виходить у позачасову і позапросторову домінанту. Нова інформація

ототожнюється з уже відомою, вираженою онімом, але в іншому онтологічному вимірі. Власна назва у такому розумінні становить собою величезний блок інформації, що обумовлюється здатністю імені бути концентратом певних знань, виступати згустком уявлень людини про світ, згорнутим текстом культури. Саме ж ім'я може бути пресупозицією для якої-небудь іншої інформації» [Лукаш 2011, с. 6].

В автобіографічних художніх текстах оніми, крім конструювання художнього світу, виконують номінативно-ідентифікаційно-диференційну функцію та забезпечують достовірність, об'єктивність викладу, оскільки протосюжетом таких творів є певний період життя автора, пережиті ним події в реальному місці з реальними учасниками. Автобіографічні художні тексти зберігають ті власні назви (ойконіми (астіоніми, комоніми, урбаноніми), хороніми), які були актуальні в той час, коли відбувалися описувані в творі події. Оніми в таких текстах – це хронотопи, які безпосередньо пов'язані з часовими і просторовими характеристиками об'єктивної дійсності. Онімний простір автобіографічних творів становить науковий інтерес насамперед з погляду вивчення історії нашарувань культур, пізнання особливостей розвитку української лінгвокультури певного регіону, а також ідіостилію митця, осмислення соціокультурного контексту його творчості тощо.

Аналіз досліджень. Проблема онімів здавна актуальна в славістиці і з погляду історії, і з погляду лінгвістики (П. Шафарик, Ф. Міклошич, Г. Іречек, Т. Легоцький, К. Кадлец та ін.). Українська ономастика має вагомий здобутки в кількох галузях:

топоніміці, антропоніміці, зооніміці, етніміці (С. Бевзенко, К. Галас, Ю. Карпенко, О. Компан, Г. Лукаш, П. Чучка, Л. Белей та ін.). На окрему увагу в україністиці заслуговують ономастичні студії Яра Славутича, виконані за межами України. Це праці «Ukrainian Surnames in enko», «The Ukrainian Contribution to Onomastik Sciences», «Typical Surnames in the East Slavic Languages», «The Russian Deformation of Ukrainian Surnames», «The Russianization of Ukrainian Place-Names», «Українські місцеві назви в Канаді».

В останні десятиліття напрацьовано значну кількість матеріалів з вивчення ономастикону художніх творів П. Куліша, Лесі Українки, І. Франка, М. Коцюбинського, П. Загребельного, Л. Костенко, А. Мойсієнка, М. Дочинця, Д. Кешелі, В. Лиса та ін., що спричинилося до виокремлення літературно-художньої ономастики як самостійної галузі лінгвістики. У дослідженнях такого роду багато уваги присвячено вивченню семантико-стилістичного, виразально-зображального потенціалу літературно-художніх онімів як компонентів художньо-образної системи твору та маркерів ідіостилу митця, аналізу принципів номінації (З. Франко, С. Єрмоленко, Л. Белей, А. Мойсієнка, Г. Сюта, А. Вегеш, Н. Цівун та ін.). На думку Л. Белея: «сучасний стан української літературно-художньої антропоніміки виявляє гостру потребу збору, систематизації численних українських літературно-художніх антропонімів, різнобічного вивчення їх функціонально-стилістичних можливостей, виявлення загального та індивідуального в принципах номінації персонажів, з'ясуванні ролі літературно-художньої антропонімії у процесі становлення національної антропосистеми та національної літературної мови» [Белей 2002, с. 3].

Проблемі переосмислення онімного значення (конотонімів) присвячена монографія Г. Лукаш «Актуальні питання української конотоніміки». Спираючись на теорію конотативної онімії, дослідниця простежує семантичне розширення власних назв. Авторка аргументовано доводить, що власні назви відкриті для різних семантичних процесів. Г. Лукаш підкреслює: «Результатом переосмислення онімного значення стає збагачення імені новим значенням, а передумовами його сприйняття – раніше отримані почуттєві образи, інтелектуальний рівень і особисте розуміння імені суб'єктом» [Лукаш 2011, с. 6]. Важливо, що до аналізу були залучені і твори художньої літератури, і нехудожні тексти.

Онімний простір автобіографічних творів – це маловивчена проблема в українській ономастиці, що зумовлено і специфікою цього літературно-документального жанру, й історією його розвитку. Специфіка автобіографічних творів полягає в поєднанні художніх і документальних елементів: «важливими є точність фактичного матеріалу, достовірність зображуваних подій, які часто поєднуються з домислами, накладанням на факти авторських симпатій чи антипатій, ідейних топосів тощо» [Ковалів 2007, с. 19]. В українському письменстві ХХ ст. цей жанр, перебуваючи під ідеологічним тиском, існував у суб'єктивній художній формі та представле-

ний нечисленними текстами [Ковалів 2007, с. 20]. В останні десятиліття з'явилися нові автобіографічні твори, серед яких і повість українського закарпатського письменника і перекладача Семена Панька «Коли засвічувалися віщі вогні».

Мета статті – з'ясувати характерні ознаки онімного простору творів Семена Панька.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- схарактеризувати постать митця та соціокультурне середовище, в якому він формувався і працював;

- виділити основні групи онімів, зафіксованих у прозових творах письменника;

- розкрити семантико-стилістичну специфіку виявлених онімів.

Об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження зумовили вибір загальнонаукових та вузькоспеціальних **методів дослідження**: *синхронно-описовий* (для висвітлення особливостей біографії митця), *текстової ідентифікації онімів* (для фіксації онімів у прозових текстах), *системно-класифікаційний* (для диференціації виявлених онімів), *семантико-стилістичний* (для визначення семантики і стилістичних функцій аналізованих одиниць), *лінгвокультурологічний* (для з'ясування змісту й оцінності онімів залежно від соціокультурних умов їх функціонування, від лінгвокультурної традиції).

Виклад основного матеріалу. Семен Панько (1920–1976 рр.) – український закарпатський перекладач, поет і прозаїк. Перекладав українською твори чеських (І. Ольбрахт і К. Новий), словацьких (Р. Моріц і Й. Горак), сербських (І. Андрич і А. Диклич), хорватських (М. Крлежа), угорських (М. Сабо, Ф. Мор, П. Вереш, Ж. Турі, І. Петровац) авторів. З української на угорську переклав збірки оповідань І. Франка та Л. Мартовича [Гаврош 2020, с. 3].

Семен Панько, як і Кирило Галас, належить до міжвоєнного покоління закарпатців. Спільність соціально-економічних, культурних і політичних умов життя зумовила подібність біографій двох інтелектуалів Закарпаття. Перетинались і їхні життєві шляхи, зокрема в юнацькі роки вони навчалися в один час і в одних і тих самих професорів у Будапештському університеті, про що розповідає Семен Панько на сторінках автобіографічної повісті «Коли засвічувалися віщі вогні».

Семен Панько був вихованцем Мукачівської руської реальної гімназії, навчання в якій мало вирішальний вплив на формування світоглядних засад майбутнього митця. Про літературні вечори в гімназії письменник згадував: «На ці вечори приходили як гімназисти старших класів, так і майбутні вчителі народних шкіл із міської учительської семінарії. Часом у нас бували в гостях і визнані вже літератори, що постійно жили і працювали у місті. Ми читали тут свої перші вірші, оповідання, вчилися мислити завдяки дискусіям на теми літератури та мистецтва, а ще, як велику цінність, позичали один одному томики Єсеніна, Бальмонта, Брюсова тощо... Ніхто не розповідав нам, учням закарпатських російських гімназій, про Лесю Українку, Лепкого, Олесея, Ма-

ланюка, Тичину, Антонича, а про творчість Тараса Шевченка ми могли дещо знати хіба що в тенденційному освітленні російської імперської літературної критики» [Панько 2020, с. 214].

У дитячому віці, за спогадами автора, він розмовляв місцевою говіркою і не володів ні російською, ні чеською, ні угорською мовами. На сторінках автобіографічної повісті митець описує болісні для дитячої психіки ситуації, що виникали через незнання цих мов. За час навчання в Мукачівській руській реальній гімназії в підлітка поступово сформувалася російська орієнтація, «защеплена в дитячі голови «общерусами» та заїжджими вчителями» [Панько 2020, с. 83]. За словами О. Гавроша: «Семен Панько опинився серед грона вихованців Мукачівської, Хустської та Ужгородської гімназій, які під впливом своїх наставників Петра Лінтура, Івана Керчі писали російською. Серед них такі відомі нині імена, як Іван Чендей, Юрій Гойда, Юрій Керекеш, Кирило Галас. Але якщо згадані літератори ще під час Другої світової війни або незадовго після неї одразу повернули у природне русло творчості рідною мовою, то такі їхні колеги, як Василь Добош, Василь Сочка-Боржавин, Омелян Балецький, Йосип Жупан, Петро Продан до кінця своїх днів не зреклися русофільства, залишившись у літературному процесі російськомовними авторами» [Гаврош 2020, с. 5].

Автобіографічна повість «Коли засвічувалися віщі вогні» написана в середині 70-х років ХХ ст. Тривалий час твір залишався в рукописному вигляді, а отже, був недоступний широкому читачеві. Через майже півстоліття його впорядкував і підготував до видання син Семена Панька – Сергій Панько, науковець і дипломат. Повість, уперше видана у 2020 р. з нагоди святкування 100-річчя від дня народження автора, знаменує друге народження письменника. Це твір про дитинство та юність митця, про його навчання та перші проби пера, про важкі випробування під час Другої світової війни. Це історія Закарпаття міжвоєнного і повоєнного періоду, подана через долю однієї людини. Семен Панько пише: «Я належав до молодого покоління закарпатців, яке здобуло освіту і сформувалося протягом двох десятиріч між першою та другою світовими війнами. Це покоління отримало здорове демократичне щеплення, чому дуже сприяли політичні реалії новопосталої Чехословацької Республіки» [Панько 2020, с. 113].

Оскільки повість та інші твори, вміщені у виданні, автобіографічні, то вжиті оніми забезпечують достовірність викладу інформації, документальність. Усі власні назви реальні, не вигадані. Вони є своєрідними маркерами творчого і життєвого шляху автора. Відзначимо, що онімний простір аналізованих творів надзвичайно широкий. Серед зафіксованих одиниць домінують топоніми (хороніми, ойконіми, гідроніми, ороніми), які репрезентують насамперед Закарпаття, а також Угорщину й інші європейські країни. Більшість із них є носіями культурної пам'яті, оскільки це назви географічних об'єктів (міст, сіл, місцевостей, водойм тощо)

з давньої історією. Антропоніми в аналізованих текстах також неоднорідні за складом. Серед них фіксуємо імена видатних історичних діячів, учених, митців та пересічних людей різної етнічної належності. Власні назви людей у сукупності оприявнюють етнічну строкатість середовища, в якому перебував головний герой автобіографічного твору.

Серед топонімів помітно переважають ойконіми, за ними кількісно виділяються гідроніми. Значна кількість власних назв позначає ті місця, де минули дитячі та юнацькі роки митця, тобто села і міста Закарпаття, Мукачівщини. У тих частинах повісті «Коли засвічувалися віщі вогні», які розповідають про доросле життя, роботу, навчання в університеті, а також воєнні роки, переважають назви міст Угорщини. В аналізованих текстах топоніми виконують функцію хронотопів, тобто конкретизують координати художньо-документального часопростору.

Види топонімів Закарпаття, зафіксованих у повісті «Коли засвічувалися віщі вогні» (правпис окремих назв у тексті твору не завжди послідовний):

– ойконіми: комоніми (*Чонівці, Руське, Жуково, Бенедикувці, Червеньово, Щасливе (Серенчувці), Іванівці, Ракошино, Кайданово, Копинувці та ін.*), астіоніми (*Мукачово, Чинадієво, Хуст, Чоп, Рахів, Ужгород*);

– гідроніми (*Полуй, Латориця, Тиса, Ріка, Тербля, Боржава, Синевир*).

Серед наведених топонімів помітно переважають назви сіл Мукачівщини. У тексті повісті частотний оронім *Карпати*, наявні назви різних місцевостей краю (*Лучка, Просянки, Якимовий переліг, Круг та ін.*), зафіксовано назву криниці *Зозулька*.

Топоніми Угорщини представлені двома групами, з яких помітно переважають назви міст:

– ойконіми (*Будапешт, Веспрем, Кішвард, Секешфегервар, Вишеград, Кечкемет, Дебрецен, Сентендре, Естергом, Гевіз, Леаньфал, Шарвар*);

– гідроніми (*Дунай, Балатон*).

У текстах творів митця наявні також назви гір, що знаходяться на території Угорщини (*Баконські гори*), угорської рівнини (*Алфелді*). У розповідях про часи, проведені в Будапешті, частотні урбаноніми (назви вулиць, бульварів (*Немет-утца, Кішфалуді, Кірай, Музеум Керут*), площ (*Барош*), вокзалів (*Дейлі, Келеті*) тощо).

Топоніми в повісті «Коли засвічувалися віщі вогні» не лише вказують на місце перебування головного героя чи місце описуваних подій. Автор часто профілює в назвах лінгвокультурологічний зміст, акцентуючи значення слів, подаючи поширені трактування їх походження: «А слов'янські ознаки середньодунайської низовини значні: назва озера Балатон пішла від слов'янського слова «болото», назва міста Пешт (колись окремого від Буди) – від слова «пешть» (печера). Багато й інших топонімичних прикладів: замки Красногорка, Вишеград, міста Дебрецен (Доброчин), Оросвар, Сольнок (місце, де сіль, яку постачали солотвинські копальні, з тисянських плотів-бокоров завантажувано на вози)» [Панько 2020, с. 113].

Автобіографічну розповідь, за законами жанру, часто супроводжують емоції автора, його суб'єктивні оцінки. Так, перебуваючи далеко від рідної домівки, головний герой зворушений слов'янськими назвами населених пунктів, в які він потрапляє під час війни: «Мене, відірваного від рідних місць, тішили навіть назви сіл, що я ними проходив: *Лопатинець, Желізна Гора, Грабовини* (курсив наш – Л.К.). У цих назвах звучало щось дуже знайоме і близьке серцю» [Панько 2020, с. 165]. Очевидно, що йдеться про хорватські села, які і зараз мають ті самі назви: *Лопатинець (Lopatines)*. Водночас написання українською мовою окремих відрізняться: *Железна Гора (Železna Gora)*. Неподалік від Железної Гори є населений пункт *Грабовник (Grabrovnik)*, який, імовірно, названо в тексті *Грабовини*. Підтверджує наше припущення і той факт, що *Грабовник* лежить на шляху до *Штригова (Štrigova)*, яке було метою подорожі головного героя (у тексті – *Штригова*). Населений пункт *Штригова* і тепер знаходиться на території Хорватії неподалік від кордону з Угорщиною.

Онімний простір аналізованих текстів насичений антропонімами, а саме іменами та прізвищами людей різної етнічної належності, які проживали на території Закарпаття або яких згодом зустрів головний герой на своєму життєвому шляху. Серед них помітну групу становлять імена й прізвища слов'янського населення Закарпаття. Це православні жіночі і чоловічі імена, узвичаєні українцями. Численні також імена й прізвища, характерні для угорців та представників інших етносів.

Антропоніми, зафіксовані в творах Семена Панька:

– імена слов'янського населення Закарпаття – українців (дід *Хома (Хтома)*, *Андрій, Василь, Матвій, Григорій (Гриць), Митро*, стрико *Михайло (Мишо)*, прадід *Олекса*; мати *Пелагія, Марія*, стрийна *Олена, Анця, Анночка, Поланя*), прізвища (*Панько, Якубич, Баляльо, Добош* та ін.), прізвиська (мати *Жбураня*, нанашкуля (хрещена мати) *Баранійка, Бараній-Соловій*, сусіда *Андрій Лендел – Пуцій*) та ін.;

– імена, по батькові та прізвища росіян, згаданих у творах (*Сергій Сергійович, Валерія Б., Наташа, Євген Мельников*);

– імена євреїв, згаданих у творах (*Хеско, Шлойме (Шльома), Арон*);

– імена ромів (*Густі, Янчо, Деже; Ержіка, Юла, Бежі, Гізі, Сурманка*);

– імена угорців (*Адальберт (Бейла) Гавел, Ернест (Ерне) Чаус, Дюла, Ласло, Іштван, Золтан, Кароль (Корчі бачі), Шаріка, Ема, Матильда*).

Менш частотні в текстах Семена Панька найменування представників інших європейських етносів: чехів (*Піліх, Іван Іванович Готвальд*), словаків (*Добчанські*), хорватів (*Божидан (Божо), Миліца*), сербів (*Строїкович, Іштван Радонич*), німців (*Ганс*), поляків (*Рудек, Мечислав Тушинський*).

Переважає більшість наведених антропонімів ужита із вказівкою на етнічну належність носія. Такий прийом акцентує етнічний склад середовища, в якому доводилося перебувати головному герою. У

тих випадках, коли в тексті відсутня пряма вказівка на етнічну належність людини, визначити її за ім'ям та прізвищем носія здебільшого можна лише умовно. Наприклад, прізвища гімназистів, наведених у повісті, дають підстави зробити тільки попередні припущення про їх етнічну належність: «А прізвищ було багато всіляких: *Брунцвик, Басараб, Бучина, Ковач, Кови, Кузьма, Мальованик, Медвідь* (курсив наш – Л.К.) тощо...» [Панько 2020, с. 74]. Лінгвістичних методів дослідження у цьому випадку недостатньо. Необхідно враховувати специфіку регіону (порубіжжя, етнічна строкатість та міжетнічна взаємодія), історичний проміжок часу (міжвоєнний та воєнний період), політичні обставини. Врахування цих та інших чинників зумовлює розширення інструментів дослідження.

Ужиті в аналізованих текстах антропоніми відбивають міксгенацію та асиміляцію, характерні для регіону. Окремі імена і прізвища людей, які фіксуємо в повісті, вказують на різну етнічну належність їхніх батьків. Показова щодо цього розповідь про вчительку *Татяну Стиборовну Бездекову*: «Її батько був лікар-чех, а мати – росіянка. Ще до війни батьки вчилися у Швейцарії, у Берні, там познайомилися та одружилися. Тому Татяна Стиборовна, а ми її тільки так і називали, – викладала чудово і російську, і чеську мови» [Панько 2020, с. 75]. Поза увагою автора не залишаються також асимілятивні процеси, індикаторами яких є антропоніми: закарпатець *Андрій Бучок – Андраш Бучок* в Угорщині, словенець *Йошко Чермак – Йошко Челені* в Угорщині та ін.

У вживанні антропонімів у повісті «Коли за-свічувалися віщі вогні» простежуємо окремі тенденції. Так, коли йдеться про родичів, мешканців сіл, то автор віддає перевагу іменам, рідше подає прізвиська та прізвища. Жінок називає на ім'я, рідше прізвисько. Щодо прізвиस्क (прозивок), то автор хоч і зазначає, що «кожний на селі мав якусь прозівку», але вживає їх ощадно стосовно селян і майже не вживає щодо містян. Розповідаючи про зустрічі з різними людьми в дорослому житті, автор переважно називає людей на ім'я і прізвище.

Загалом антропоніми відбивають етнічну неоднорідність краю та етнічну строкатість середовища, в якому перебував головний герой у різні періоди свого життя. У творі «Товариш Діма» автор описує слов'янський семінар Будапештського університету: «...Філософський факультет Будапештського університету містився на Музейному бульварі, поблизу монументальної, з височезними колонами будови Національного музею. У глибині двору, куди не долинав шум міста, сходилися стежки студентів, що вивчали слов'янські мови, захоплювались історіями літератур слов'янських народів.

В аудиторіях так званого слов'янського семінару, поруч з угорцями, сиділи юнаки й дівчата – представники мало не всіх слов'янських народів: поляки, словаки, хорвати, серби, словенці й закарпатські українці. Більшість студентів-слов'ян походила з країв, що на той час опинилися під окупацією хортистської Угорщини» [Панько 2020, с. 253].

Строкага етнічна палітра, віддзеркалена Семеном Паньком, увиразнює одну з ключових ідей його творів – загальнолюдські цінності і взаємоповага здатні об'єднувати представників різних культур навіть у часи соціальних потрясінь.

Основи мирного співжиття в поліетнічному середовищі, як впливає з тексту, напрацювало саме суспільство. З дитинства письменник чув, що «євреї і християни в [...] селі між собою завжди вживали слово “сусідо”» [Панько 2020, с. 19]. Повагу до людей різних культур виховували і в сім'ї. Автор згадує, як у дитячому віці «дістав дома добряче щеплення проти антисемітизму» [Панько 2020, с. 39]. З теплом і легким гумором розповідає Семен Панько про сусідство його батьків з родинами циган спочатку *Густі* та *Ержуки*, а потім *Палька* і *Юли* [Панько 2020, с. 20, 65]. Закладені в дитинстві основи толерантності, навички комунікативної взаємодії з представниками інших етносів і культур, як засвідчують аналізовані тексти, митець розвивав упродовж усього життя.

Серед антропонімів, зафіксованих у творах Семена Панька, виокремлюємо власні найменування осіб різного соціального рівня:

- керівники держав, політики (*Масарик, Бенеш, Горті, Гітлер, Сталін*);
- духовні особи (панотець *Дудинський*, священник *Бойшко*, ієромонах *Ігнатій*);
- професори Будапештського університету (*Іштван Кнєжа, Золтон Трочані, Алсегі, Янош Горват*);
- вчителі гімназії (*Татьяна Стиборовна Бездекова, Валерія Б.*);

Література

1. Белей Л.О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. Ужгород: ІНВАЗОР, 2002. 175 с.
2. Гаврош О. Друге народження прозаїка Семена Панька. *Панько С. І. Вибрані твори: Коли засвічувалися віщі вогні*. Ужгород: Карпати, 2020. С. 3–9.
3. Ковалів Ю.І. Літературознавча енциклопедія у 2-х т. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
4. Лукаш Г.П. Актуальні питання української конотоніміки: монографія. Донецьк: Промінь, 2011. 448 с.
5. Панько С.І. Вибрані твори: Коли засвічувалися віщі вогні. Ужгород: Карпати, 2020. 336 с.

References

1. Belei L.O. (2002) Nova ukrainska literaturno-khudozhnia antroponiimiia: problemy teorii ta istorii [New Ukrainian literary and artistic anthroponymy: problems of theory and history]. Uzhhorod: INVAZOR. 175 s. [in Ukrainian].
2. Havrosh O. (2020). Druhe narodzhennia prozaika Semena Panka [The second birth of prose by writer Semyon Panko]. *Panko S.I. Vybrani tvory: Koly zasvichuvalysia vishchi vohni*. Uzhhorod: Karpaty. S. 3–9 [in Ukrainian].
3. Kovaliv Yu.I. (2007) Literaturoznavcha entsyklopediia u 2-kh t. [Literary encyclopedia in 2 volumes]. Kyiv: VTs «Akademiiia». T. 1. 608 s. [in Ukrainian].
4. Lukash H.P. (2011) Aktualni pytannia ukrainskoi konotonimiky: monohrafiia [Current issues of Ukrainian conotonymy: a monograph]. Donetsk: Promin. 448 s. [in Ukrainian].
5. Panko S.I. (2020) Vybrani tvory: Koly zasvichuvalysia vishchi vohni [Selected works: When the prophetic lights were lit]. Uzhhorod: Karpaty. 336 s.

ONYMS IN THE PROSE OF SEMEN PANKO

Abstract. Onyms in S. Panko's autobiographical prose are of scientific interest in terms of studying the individual style of the artist, understanding the socio-cultural context of his work, knowledge of the peculiarities of the development of Ukrainian culture in Transcarpathia. The purpose of the article is to find out the characteristic features of onyms in S. Panko's prose. The goal was to clarify the biography of the artist, analyze the socio-cultural environment in which he was, identify the main groups of onyms, study their specifics.

– студенти, а згодом – вчені, митці (*Омельян Балецький, Кирило Галас, Іван Керча, Федір Іванчов, Юрій Лешко, Петро Продан*) та ін.

Тексти творів Семена Панька насичені іменами відомих митців, учених, політиків, духовних осіб, історичних постатей, що безумовно засвідчує ерудицію автора, характеризує коло його спілкування, акцентує його інтелектуальне і соціальне зростання, а також оприявнює культурний простір Закарпаття міжвоєнного і повоєнного періодів, виокремлює його зв'язки з російською і європейською культурами.

Висновки. Онімний простір творів Семена Панька характеризується багатством і різноманітністю найменувань, які є просторовими, часовими та етнокультурними маркерами. Найчисленніші групи ономастичної лексики утворюють топоніми й антропоніми, які також неоднорідні за складом і підлягають стратифікації. Серед топонімів помітно переважають ойконіми та гідроніми, а серед антропонімів – імена і прізвища пересічних людей. Оними в аналізованих текстах репрезентують українські, угорські та інші європейські культурно-історичні реалії, відбивають етнічну різноманітність краю та етнічну строкатість середовища, в якому перебував головний герой у різні періоди свого життя.

Виконане дослідження є лише першою спробою вивчення ономастичної лексики у творах Семена Панька. Результати аналізу показали перспективність подальших ономастичних студій в аспекті поглибленого вивчення топонімів та антропонімів, ужитих у творах Семена Панька.

In S. Panko's autobiographical prose there is a significant number of different types of names. They ensure the accuracy of the information. All proper names are real. They are a kind of markers of the author's creative and life path. The most numerous groups of onomastic vocabulary form toponyms and anthroponyms. These groups are heterogeneous in composition, so they are divided into subgroups. Among toponyms oikonoms and hydronyms noticeably prevail, and among anthroponyms - names and surnames of ordinary people. Toponyms perform the function of chronotopes. Toponyms indicate the author's whereabouts, places where he lived, studied and worked. The author often emphasizes the cultural meaning in toponyms, gives common interpretations of the content of geographical names. S. Panko's prose contains many names of famous artists, scientists, politicians, clergy, historical figures. This testifies to the erudition of the author, shows the range of his communication, characterizes the culture of Transcarpathia in the interwar and postwar periods, reveals his connections with Russian and European cultures. In the analyzed texts, the onyms represent Ukrainian, Hungarian and other European cultural and historical realities, reflect the ethnic diversity of the region and the ethnic diversity of the environment in which the protagonist was at different periods of his life.

The study is the first attempt to study onyms in the prose of S. Panko. The results of the analysis showed the prospects of further onomastic studies in terms of in-depth study of toponyms and anthroponyms available in the prose of S. Panko.

Keywords: onyms, onymic space, toponyms, oikonoms, hydronyms, anthroponyms, text.

© Кравець Л., 2021 р.

Лариса Кравець – доктор філологічних наук, професор кафедри філології, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, м. Берегово, Закарпатська обл., Україна; lara.kravets@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5486-0642>

Larysa Kravets – Doctor of Philology, Professor, Department of Philology, Ferents Rakotsi II, Transcarpathian Hungarian Institute, Berehovo, the Transcarpathian Region, Ukraine; lara.kravets@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5486-0642>